

УДК: 504.74(477.7)

Аюбова Е. М., аспірант

Таврійський державний агротехнологічний університет

Волох А. М., д.б.н., професор кафедри «Екологія та охорона навколишнього
середовища» ТДАТУ

ЗНАЧЕННЯ ЛІСОСМУГ У ПІДТРИМЦІ БІОЛОГІЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ

Публікація присвячена дослідженню впливу лісосмуг на орнітофауну українського Півдня. Після трансформації степових угідь у сукупність агроценозів більшості степових птахів не вдалося пристосуватися до нових умов. Натомість, завдяки створенню штучних лісонасаджень, які мають переважно протиерозійне значення, сформувалися умови, придатні для лісових видів. Останні стали домінувати у багатьох місцях степової зони України.

Ключові слова: лісорозведення, лісосмуги, агроценози, біологічне різноманіття, орнітофауна.

ЗНАЧЕНИЕ ЛЕСОПОЛОС В ПОДДЕРЖКЕ БИОЛОГИЧЕСКОГО РОЗНООБРАЗИЯ

Публикация посвящена определению влияния лесополос на орнитофауну юга Украины. После трансформации степных угодий в совокупность агроценозов большинству степных птиц не удалось приспособиться к новым условиям. Напротив, благодаря созданию искусственных лесонасаждений, которые имеют преимущественно противоэрозийное значение, сформировались условия, пригодные для лесных видов. Последние стали доминировать во многих местах степной зоны Украины.

Ключевые слова: лесоразведение, лесополосы, агроценозы, биологическое разнообразие, орнитофауна.

THE VALUE OF FOREST BELTS IN SUPPORT OF BIOLOGICAL ROZNOOBRAZIYA

A publication is devoted determination of influence of forest bells on ornitofaunu of south of Ukraine. After transformation of steppe lands in an aggregate agrocnosov most steppe birds did not succeed to adjust to the new terms. Opposite, due to creation of artificial afforestations which have a mainly protivoeeroziynoe value, terms, suitable for forest kinds, were formed. The last began to prevail in many places of steppe area of Ukraine.

Key words: forestry, forest belts, agrocnososes, biological diversity, ornithofauna.

Вступ. Впродовж XX ст. степова зона України зазнала значного антропогенного впливу. Більшість степових ландшафтів було перетворено на агроценози. У посушливому районі, яким є Приазов'я, дуже скоро розпочалися сильні вітрові бурі, які призвели до скорочення урожайності сільськогосподарських культур, що викликало необхідність запровадження протиерозійних заходів. Такими були створення штучних лісових насаджень у вигляді невеликих лісків та лісосмуг. Вони перешкоджали розвитку яружно-балкового рельєфу. Значні лісовідтворенні заходи були виконані на косах Азовського та Чорного морів, на деяких островах та в інших місцях. Після створення у басейнах багатьох річок гідроелектростанцій та водосховищ були затоплені великі площі природних лісів. Пізніше їх береги піддалися штучному залісненню. Внаслідок цього у Південній Україні, окрім АР Крим, зросла лісистість, яка зараз складає 2,6%.

Незважаючи на їх невелику площу вони отримали значне поширення у степовій зоні. Зараз невеличкі ліси за допомогою мережі лісосмуг виявилися з'єднаними з порівняно великими лісовими масивами Лісостепу, Полісся, Карпат та гірського Криму.

Матеріали та методи досліджень. В основу роботи покладені матеріали зібрані нами упродовж 2009 –2012 гг. Територія досліджень охопила лісосмуги степового Приазов'я. Для збору даних нами була прийнята методика маршрутного обліку. По лісосмугам проводили піші, а також спостереження автомобілем (зі швидкістю 30-60 км/г). При вивченні біотопічного розподілу птахів ми користувалися методом спостережень і типовим відбором розподілу птахів, яких спостерігали в лісосмугах за методом єдиної схожості [1]. Важливим елементом було нанесення на мапу території гніздових ділянок птахів.

Результати та їх обговорення. Створення лісосмуг спричинило значні зміни в орнітофауні Степової зони:

- а) часткова зміна степових видів лісовими та формування нових популяцій
- б) використання штучних насаджень лісовими птахами .

Насамперед з'явилися такі лісові види птахів як: вільшанка, щеврик лісовий, волове очко тинівка лісова, корольки жовточубий та червоночубий та інші. Завдяки великій кількості кущів, які утворилися на місці вирубаних та спалених лісосмуг, а також завдяки вирощування деяких чагарників (чорноплідна горобина, магалебська вишня) та природного розповсюдження терну, ці місця стали винятково придатними для мешкання різних видів кропив'янок. Це: садова, прудка, сіра, чорноголова та яструбина, які зараз гніздяться у Приазов'ї. По мірі зростання віку лісосмуг та досягнення деревами значних розмірів, такі види, як грак, припутень, дятел та інші розселилися по них, а деякі (грак) створили значні колонії. Під час міграції у штучних лісонасадженнях окрім зазначених

видів стали з'являтися птахи, які раніше не мешкали у Степовій зоні. Насамперед це – дятли: великий строкатий та сирійський. Взимку, а іноді і в інші сезони року в лісосмугах бувають: підкоришник, горіхівка та сірий сорокопуд. Здавна на деревах та на кущах будують свої гнізда чорнолобий та терновий сорокопуди. До гніздових птахів регіону також відносяться синиці: велика та блакитна. Слід також відмітити чисельні колонії шпаків, які використовують штучні лісонасадження, будівлі, стовпи та інші витвори людської діяльності.

Нами на території лісосмуг Північно-Західного Приазов'я було відмічено 60 видів птахів. Серед них із родини Яструбині – 4, Соколині – 2, Голубині – 3, Совині – 2, Дятлові – 2, Плискові – 2, Шпакові – 1, Воронові – 7, Волові очка – 1, Тинівкові – 1, Кропив'янкові – 9, Золотомушкові – 2, Мухоловові – 7, Синицеві – 2, Підкоришникові – 1, Горобцеві – 2, В'юркові – 6, Вівсянкові – 1, Жайворонкові – 2, Сорокопудові – 3 види.

Таким чином, упродовж другої половини ХХ ст. відбулися суттєві зміни в орнітофауні Українського Приазов'я, викликані створенням великої кількості штучних лісонасаджень. Вони сприяли скороченню площі угідь, придатних для представників степової фауни, і проникненню лісових видів далеко у Степову зону.

Література

1. Белик В.П. Птицы искусственных лесов степного Предкавказья: Состав и формирование орнитофауны в засушливых условиях. – Кривой Рог: Минерал, 2009. – 216 с.
2. Мясоедова О.М., Булахов В.Л. Проникновение лесных видов наземных позвоночных в различные биогеоценозы степной зоны Приднепровья // Охрана природных условий и мелиорация Среднего Приднепровья. – Днепропетровск. – 1975. – С. 45-50.
3. Волчанецкий И.Б. О формировании фауны птиц и млекопитающих молодых полезащитных полос в засушливых районах Левобережной Украины // Труды науч.-исслед. ин-та биологии Харьковского гос. ун-та. – 1952. – Т.16. – С. 7-25.
4. Воинственский М.А. Птицы степной полосы Европейской части СССР. – Киев: Изд-во АН УССР, 1960. – 292 с.

ЗАЯВКА

учасника

І Всеукраїнської наукової конференції студентів, магістрантів, аспірантів та молодих вчених

ПІБ учасника	Аюбова Ельнара Мусаїбовна
Назва навчального закладу	Таврійський державний агротехнологічний університет, аспірант кафедри Екології та охорони навколишнього середовища
ПІБ наукового керівника	Волох Анатолій Михайлович
Місце роботи, посада	Таврійський державний агротехнологічний університет, професор кафедри Екології та охорони навколишнього середовища, д.б.н., професор
Назва статті	Значення лісосмуг у підтримці біологічного різноманіття
Адреса та телефон	м. Мелітополь, Запорізька обл., вул. Рози Люксембург, 1, кв. 54, 72319. Тел. 096-46-49-878 моб.
Е-mail:	<i>elnara-8181@mail.ru</i>
Форма участі	заочна
Напрямок	Охорона навколишнього середовища і збалансоване природокористування